

Тыл — салайааччыга

САЙЫННЫ ӨТТҮГЭР БЫЛААННААХТЫК ҮЛЭЛИИБИТ

- Бийлж орохууданы хэсэг оро бүтэрдэй? Төхөө медалист баа-
арый? БКЭ түмнэгэ хайдаггүй?

«Выпущен осужденных 460 выпускник бүтөрдү. Мантан медалистарбыз: кышкы көмүшүнүн 19 оор, үрүн көмүшүнүн 9 оор бүтүрдүлөр. Кышкы көмүс медалистар куоракка куурар республикабыз Президентигиз Егор Афанасьевич Борисовтан медалистарыны уюмга ээрдү сууриктарын тутуллар.

Үүрэх сүүл бүтэн сүүл айны бүтшлэр БКЭ бу күннэртэ түмүктөннө. Түмүгтэ биир өттүкүн үчүгэй, биир өттүкүн кулаһан Уолсайа БКЭ-ни 45-өөр, оңтон үтэс буолбут экзамены 6 өр туттарда Хомиёуох ийиһ, бийыл аттестата суох, ол эбэтэр спраиванан 14 өр бүтүрдэ. Бу бийтэкэ элбэх диян буолар Улахан "проваллар" сүрүү предметтэртэ табысталар. Ол курдук, нуучча тылын экзаменылар 39 өр кыһан аллараа таһымы аспата, оңтон иккис-төн 2 өр сатаан туттарбатылар. Математика экзаменылар 60 "провал" табыста. Манна иккис холоһуута 49 өр киирбиллэтэ, бары туттардылар. Оңтон иккис предметтарин иккис-нэрин сатаан туттарбатах өлөрлөр иккис холоһуута киирэллэрэ бобуллар, оңон оскуоланы 14 өрбүт спраиванан бүтүрдүлэр. Күннэлэр эһилэр эрэ БКЭ-ни туттарар кыахнахтар.

- Абитуриентнарга анхлан туслах тэрхлэлэрий? Бэрээдэж боллураагүйгээр туслах үлэ барарый?

Одгддорбут ооскуоланы бүтэрэн, үөрэхтэрийн түмүгсэ-эниэр, ситиин-холуу аттестатын ылан, медсмотрдарын аһаһ, куоракка үөрэххэ туттарсыыга айаннаа эрэллэр. От ыйын 1-кы күнүттэн Семен Владимирович Тобохов сайайааччылаах абитуриент штаба үлэтин садыыта. Манна бары өттүттэн эпипитинэсгээх, араас информация биэрэр аналлаах үлэинтэр баар буолуохтара. Ыйылгыттан Чурапчыбыт абитуриент штаба Дюкучубай куорат 21-с №-дөх ооскуолатыгар оскотонно. Вараадек бол-пурооһа кинилэр үлэлэригэр эмилэ сүүрүн хурурууолта сыдь-аһ.

Абитуриенттарга алаан багд санаам мангын "Абитура" дин эдэр саас саамай көрө, саамай үчүгэй кэжэ бушар. Мин бэйлэм эмиз абитуриентны, студены сымдымбыт бусламмын ыстыби. Бу кэм наар үчүгэй эрө өртүткөз буолбакка, араас мөйөйдөрдөх, ырахаттардаах бусуон сөп. Ону саныбакка, куттаммакка ааһан илэххэ наада. Бэйэм Чуралчым ыччатыгар туһаайан эмизм этэ, олохху-утар бастакы хирдэһи-ыһын онорор кэмнүтүгэр олох ыһыаны отурумак, күүлэй,

Ыйыахтарбыт түмүктөнөн дэон - сөргө уе кыйыны быһа тымыһыттан туурулдуут са-
наата ирэн, ыйыах алытыһынан толоруллан үлэбэ - хамнаста ситэн сырыттаҕа. Быйылыт
сайын ураты эппиэтиһэстээх үлэлээх - хамнастаах буолар. Эһиил "Манчаары оонһуута"
тэриллээ, оһон бэлэмнэниибит быһаарыһылаах кэмэ үүннүбэ. Маны таһынан оһолор үөрөх-
хэ кирииллэрэ, сайынтыгы сынныалангар тэрилдиллэрэ эмиэ үлэ бөһүөкүтүтэн түспүт.
Улууэ баһылыгыт соҕналынай болпурөөска солбуйааччы Степан Анастольевич Сарыдае-
вы кытта көрсөн сайынтыгы үлэ сүрүн хайысхаларын кытта билистим.

арыгыны батышыман, үрөхкө
кырган, дьонгутун-сэргэтин
үөрдөр гына сылдың Быйыл
V-с төгүлүн кытыгылар норуот-
тар икки ардыларынаары "Дети
Азии" оонгуулар булуохтара
уонна "Россия - спортивная
держава" дигэн Саха Сиригэр
оссо буола илэк улахан форум
тэриһижэ. Онон атын дойдут-
тан омок, дьон-сэргэ бөрүтэ кэ-
либэ Ол иһин, барзэдэгтэх-
тэк сылдың, дэ бу кырдык
дуурагыч ыччаттара сылдың-
лар дэттэрэр гына байытугун
көрүнүн. Сылһа-халты тарыс-
тыгына, агардас эһиги эрэ аак-
кы бусулука, улсай Чурап-
чы аата түһэр Онон бойо боду-
тун тардынан, сүрүн сылаһыт
үрөхкө кыргыч буоларын ум-
нубукаа сылдаргытылар
ыгырабын, төрөһүгүтэр эмээ
кытаатан хонтуруолгутун
ыһыктыман. Ыччаттарбыт ба-
ры талан ылбыт үрөхтэритигэр
кыраадыттар багарабын.

- Сайынтыг хэмтэ оёо сынныг-
ланта хайдаг тэрилээрүй?

- Сүл ахсын аял булаанна-
ах үлэ ыстыллан өр сыныа-
лангы тэрийин биір улахан
мэбигт буолар. Билигин уоп-
сайа 23 күнүскү лааһыр 1-ны
сезонун түмүктээн эрэр. Манча
809 өр барыта хабылына. Ону
таһынан стационарнай лааһыр-
дарга 130 өр бастакы сезонтга
сырыттылар. Сыллата проку-
ратура өтүтүтөн араас көккэ
ирдэбиллэр кырыллар. Ол кур-
дук сага сокуонулар сөн
түбүнэнэргон харабылаһын,
көрүү - истии хайысхата кыта-
ага. Сага охранный предприя-
тие арыллан үлэдиэригэ өтөтө-
биллэ.

Уонсайа оскуола саастаах 3618 ордтон, 2668 орнуу хабар быһааннаахпыт. Улууһ таһыгар быһаан быһымтыына 120 орнуу мыгылахтаахпыт. Республика таһыгар 10 ор барара чуолкайданна. Сайын дьэн орор саамай үтүгэй кам буолар. Лаазырдара сыдьан ор сага овортордорнон, эбии билии-көрүүүһүн, обществога сыдьарга үөрөһөн кэлэр. Ыһигиттэн теһе да үп - ас кырпымчыһын иһин, бу үлэни кыаллыһынан толор, ситоронноох өнгөрөрбүт ирдэнэр. Онон лаазыр үлэтигэр төрөһүтүгэр, нэһилиэк дьаһал-талара кыттыһан куус - көмө буолуохтара эгэ.

- Саастарын ситэ илик
оболор бэрээдэги кэһиһилэрин
үтэри түбүк үлэ ыһтылларый?

- Саастарын ситэ илнэ

Овлор бэрээдэгтэй каймыгэриэн утары комиссийн тэрилдэн үлэлиир, бэрээсэдэгэлэнэн мин бийм буолабын, бэрээсэдэгэл сиббуяаччыгытын Оксизрина Филипповна Петрова уонна 14 хамыһыһыа чыһэнэ буолан үлэтин сылдьабыт. Балаһанмытын кэспир буолаахха, сааһын ситэ шик өрү сокуону кэспэринэ эппиэттэһэнэ төрөспүттэрин тардабыт, ыстыраагыһабыт уонна өрүгү иттиһи сүүрүнэри учуона туруорабыт. Ол эбэтэр б'ый тухары кэлээн көрөбүт. Бастаан туран, оскуола иһинэн учуоһа ылаабыт, ол эбэтэр бу өрүгү оскуола үлэһиттэрэ кэлээн көрөн, иһэнгэ эппиэттэһэни ылааллар. Маны таһынан плановый рейдэлэри ытаабыт. Исыдыа отдела, прокуратура, дыһа кэрэн отдела, социальной управление, нэһилиэк салалтата, уорук управлениета буолан бары уочаратынан үлэһитибит. Ол эрөн, хомойуох иһин буруйдар таһа тураллар. Арыгы иһингэ сааһалан, уорууга тийиэ. Овлор анардас бу комиссия эрэ көрүүгүгэр буолбакка, төрөспүттэр эппиэттэһэригэр эмиз сылдьаллар. Уоскайынан, өрү күн ахсын дьарыгынаах буолуугун хааччыһаахха наада. Буруй тахсыбатын наадагытар араас өйдөтүү үлэтин төрөспүттэр ылар эсэһиэнэстэрэ. Режим олохтоон сайылгыты өтүгүтэр өрүгү көрөр-истэр ирдэнэр. От кэмгэр техникага, уута саракхыгэр буолары төрөспүттэргэ эмиз санаатабын.

Улугу кишиниз "диэровые
пожары" хамсааһын үлэтигэр.
Оро площадкаларын тутууну
Тураппы сэлэниэхтэ собуур
сыллата ылан кэлэ. Манна
оролор бэйэлэрин инициатива-
ларынан араас күрөхтэри тэ-
рийэн сыниналааһа кэмэрин
кодүүстээхтик атаарыахтара
эа. Бу хамсааһын ТОО-гары
кылта тобо кыйаарбытынан тэ-
рийэ сатыыбыт. Ыччактар уо-
на оролор кээн кыттына,
кэмэлэһүү элэтиг дия ыгыра-
бын

- Сайын хувал кытымыгызар
либзэлл олорар эдэр ыччат эл-
бээтэ. Маны таштотороо туош
былааннанарый? Арыгы утары
туош үлэ барарый?

- Республикабын Президента Егор Афанасьевич Борисов арыгылааһыны утары улахан үлэни тэрийэртэ ыгырбыта, анал Уураах таһаарбыта. Мана үлүүсүтүгүр арыны

лаахыны угарты хүннэтэ үлэ-
лэн сатылбайт, албох тэрилтэни
түмэн байаам элбох хамсаанын
тахсар, элбэхтэ дини мууныан
исүсэлэбэт, мөөкүлэбэт ээрэри
бу куһагын далайхх көсүүтэ
арайаабат курдук. Егор Афона-
сьевич республика уонна улуу-
стар хаһыаттарын кылабылай
редакторын кытта мууных
кыһыпта. Огно хаһыат, теле-
видение өнгүө, дэсгөтө-сэргэ-
бөйдүтүү үлэтэни харса суох
мыгнааха наада, пропаганда,
иниар курдук чөл ологу
көрдөрүөхтүтүн наада дин со-
рук туруорбута. Бу мань иин
саамай сөггөтө дин санылбайн
Кидиэхэ иин дааны күүһүрэн
арыта иһордйөт, кийи бэйэтэ
барытын төбөтүлүн толкуйдаан
онгорор. Арытыга илларбөт,
иһэччи буолбүт кийи ханна
түһүрүн ыччат олус дин бэр-
кэ билэр. Магданын инигэр
турааччылар өнө тыһынаах
холобур буолуохтара. Канини
иһэччи дыахталар элбэбит-
тэрэ харааха бэрэбдилэр. Бий
ахсын саастарын өтэ илик
өзлөр хаммаһыйаларыгар ий
бырабылтан быһыы болпу-
руоһа тохтообокко көрдүлэр.
Манна бүтүүн турунууһа на-
ада. Атын кыһыалары булан
үлэлэргэ дьонтон - сэргэтэн
күүс - көмө, тирэх көрдүүбүт.
Дыахтар кийи иһэрэ норуот
алдырхайа, нация алдырхайа
буолар. Оһон ыччаттарга
туһаайан этиһэһин баардыкы,
эһиэхэ олоххут барыта иһити-
тигэр. Олоххутун арыһанан
пиһилэн буортулааман. Ары-
сы куһараны эрэ онгорорун би-
лэвүт, ситиһилсэх кийи буо-
ларга дуулуһун. Ситиһилсэх
дизн бу орто дойдута биярде кэ-
лэн заһар олоххо үлэлтэн - хам-
саан, диялээн - уоттанан, ыал
буолан, ороһон - урууланан,
кырдыаһа төрөшпүтүрүн
көрөн - истэн, бар дьонутар дур-
да - хаһа буолан, дойдутун
сайддытылар, норуотун иһни-
гэр ис сүрүтүтэн көмөлөһөн,
калин ыччаттарга көн тууга аа-
тын ааттылар кийиһэрэ буол-
лар. Ыччат бэйэтин оһор бэйэ-
тин иһититэр баарык күһнэтэ
умнубаака саныы сыдыахтаа-
х, оччорго эрэ олж суолун көмө
өгтө арыллан иһнэ.

Улуууска ыччат политика-
тын ыытыы чэрчистинэн,
бэйиги ыччат отделын началь-
нигын Николай Викторович
Дьяконов кытта албохта көп-
сөтөн, сүбөлөһөн ыччат
культууратын таһымын үрдөтөр

смыллаах улахан акция багтаарга байсаннаахыг. Үлчигтэ манга туора турбаа, хохтоох кэгтээныг ылаарын дээн ысырабын. Байгэргилэр элбэг туһаныахыг, сүрдэх интириэһинэй буюу дээн эрэннэ-хэбин.

Кырдык сайын зайы күөл кылыгыттар пилбелли олорор элэр ыччал элбөтө дигэн элбөх киши этер-санарар. Манча пилдир өтүтүгүн рейдалар барыахтара. Дьон Чурапчы ийи-иэти орготулар сытар куалтун уотта ийи-иэти ийи-иэти ааһар Куохаре урах кылыгыта общественнай сир буоларын өйдүөхтээхтэр. Онтон общественнай сиргэ пилбө, арыгы ийи-иэти бобуллары саһатар наадата суох. Манча таһынан бу дьон территорияны киртэтээччилэр буолаллар. Онон бу сайын ыстырааппааһын хайыкхытар улахан үлө барыаха.

Түмүкчэ дьомсозор - сэрэгэбэр туһаайан манньк тыллары этэхпини бадарайын. Сайынгы сайын албах үлэлэх, үгү түбүктөрдөх буолар. Кыстыкка бэлэмнэниг эрэ буолбаска аһилл ыстыллар "Манчаары оонньууларыгар" бэлэмнэниэр быһаарыылаах сайылыммыт. Мань тайаһын кураан кэлэн эрэрэ ээһэ дьоммутун - сэрэгэбэтиг албахка элбистинэстипэр. Улууспут кэниигэр, федеральнай трасса кытыгытыгар баар наймалыктар кылаатан быһааруостройство, көгөрдүүгэ үлэллэххэтиг наада. Тупсарый, ыраас буолары ситиһэргэ дуулуһуодун. Барыгытыгар түжүүлүөх үлэни, ситиһилэри, дорусбуяны, дьолу-саргыны бадарайын Сайынгы баһаврылаах күнэри мүчү туту-мунулаах.

- Степан Анатольевич кэпсэ-
тийн илүн махтанабыт. Бу
сайынты быланнаммыт ула-
хан үлэ туаларызар багарабын.

Туһаара ПОСТНИКОВА

НЬУРБАҢА – ОЛОНХО ЫҢЫАҢАР

Соторутаадыга Ньурбада республикатаады Олонхо ыһыада ыһтылтыбыта. Итинэн билини улууспут делегацията баһылыа: С. И. Яковлев сатайааччылаах кыттыыны ыла. Семен Илларионович ыһыах туһунан билиһиннэрэр:

– Улуустан бүгү быяахка делегация састаабыгар кирсэн улууус багыттын тутууга солбуяанчы В.П. Барашков, РФ ИДМ Чурагчыгаары муниципалдар ики ардыларынаары отделыи начальнига Н.Ю. Алексеев, оокуулар ики ардыларынаары үөрөтөр-үлөктөр комбинат директору В.Е. Попов, культура управленийыгыи начальнига В.П. Герасимов, "Маарыкчаан" ТРС начальнига Д.Д.

Полюс сындыстылар.

Ыйһах тэрээһинэ үчүгэй Ордук түһүлгэлэрин онгоһуута, кээрэгэтиэтэ секторда Кэпэ тырыына (морф ураһа) биэр өтүүтөр нэһиликтэр майһан олус туһсаарай пана өтөрбүт түһүлгэлэрэ, атын өтүүтөр тэрилтэлэр эмиз майһан онгоһубут түһүлгэлэрэ Тэрилтэлэр улахан-кыра, федеральнай, улуустаара энтин диин арахабыкка бука бөһр онгоһубуттар. Ыйһах сахалыи тыыһах икин суукка устата тохтоло суох бытыһаана. Сахалыи ырыаны-тойугу, оһуоһайи улаханымкы бийиримилэр, соһуурулар эбит. 1276 киһи тохтоло суох биэр чаас устата оһуоһайдан Ги

несс рекордун олохтоотулар. Республикабыт Президентэ Е. А. Борисов кэлтыны ылла. Олонхо музейин аһылыытыгар сырытта.

Ат суурдүүтүгэр бийин улууснут Николай Пермяков аттара хамгаданан илос мистэни ыланнар харчыны би-
рисмийэлэннээр.

Бу сырьёлыктар ыһааха кыттынымы ыһаахтыг таһынан дымалабынан көзөстүһүннэлэри ыһаахтыг "Алроса Нурба" компания сайааһыгына Василий Тарасович Корнеев кыттары эрдэттэн көзөстүгүт дымалабытын сүтүрдэбит. Ити түсүгүт бу компания "Манчаары оскуууларыгар" 30 миң солк сүтүгүт

сордыра эзнэрдэ. Ити үнэ Президентский отель тутулуухтаах. Икки этгэстэх дьыа бүтүөдэ. Быйыл 18 млн. солк, эһил 13 млн солк үп көрүлэн тутуу ыһтылара быһаманар. Бырайыага субсидьылан, оҥоһула сыыдар. "Азия офшор" оонньуу кэмнэр кэлэр көрөн тутуулар мистэти быһаарыллыа.

Ыйыахстан кэлэи иһэн правительство, тыа хаһаайыстыбатын министерствота ыһаһыт мунуахтарыгар кыттыыны ыһылыгыт. Итинээ, сүүнүүнэн, оттоһун-болтуруһа көрүлүһа "Азия орёлоро" норуоттар икки ардыларынаагы соһуууларга аһаан тутуһуһуу объекттары көрүлүһу.

Капсаттэ Алексей СЛЕДНОВ

СПОРДУ АРГЫС ОҢОСТОН

Ииники П. Старостин.

Агардаг нийз ового Петр Старостин үлдээн нигүүлсэн тэтгэлгын бичгийг авчирч, Арьс саахыгтан күүтэт Т. Т. Ногошицын үлдээг сыйнаран отгут бэрдэ оогордо, техниккада сыйнард. Ийгүнцэн союу-ас тутан, харага суох эбээлэрин сахалын аһатан 84 саахнар дээр бүөбэйдэн, көмүс угуовун көтөхүлэр.

Урдаан ие-ийтгэн элэг-
кэй, сайагас. Одуулуунга физ-
культура учууталиара тугу
эгалдарион сьндян дыарыгы
тусууттан, мас тардыһыттан
саралабыта. Салты Чу-
рапчытаары интернат-оскуо-
лар киирон суурүү оскуолатын
васылта. Дьокуускай СГУ фи-
нансовой салааттар үөрөнө
сьндян суурүүнүн эмээ утум-
нахтык дыарытаммыта. Эл-
бэх күрөктэниилэрэ кылтыбы-
та, өрсүсүүбүлүкэтин чизин.
Россията тийэ көмүскээбинтэ.
Дыарытын быһыһгар сахалык
ыстаныйларга холонон эмиз си-
тиһилэммитэ Ити түмүгэр би-
лигин иеси көрүнгэ маастарга
кандидат. Итиннэ барыһгар
духубунай наставниктара,
көздүлөччилэрэ Тимофей Ти-
мофеевич дьээ көргөзү, ийтэ,
таайа, адыһыдыр, күтүөттэрэ
буолаллар.

Хайна баггарар кичи санааты-

нан көрөгүдүн сыйдыар, "Чээн" дэттэриң чэпчи, эгди буолу түһөр. Араас күрөхтэргэ көрөөтү ыһыһа-хаһыһа кытта куус-уох утар дигэн сөкөөр Иван Великийка бөйүтүнэн баллаһтир. Обрутугар удуур тыһынан эмиз тирдөөбүт Төрөбүт эһэзэ Петр Григорьевич Старостин, ытык сэрни илбэһигэ "Слава" орден кавалера сэрни илбэһигэ бөйүтүн "Тран-

тор" колкунотар "Кыгытырас
Бараанчай" диген ааттаара, эд-
ийий Мария Григорьевна Оду-
лууп, Төлей шыахтарын
сүүрүгүз кыайышпаактара,
оройунга да сүүрүз Роза,
Тания, Еля Старостиналар эмиз
кыгытырастар. Отгон убайа
хапсаңга бастагы маастара П.
Ф. Старостин өрсүтүбүлүк,
улуусу, кыңылзак, төртүз
курсктарын элбиктик кызың.

лит кино. Хос ахаагьт Киргизийн Бистаарынын сааһын гухары колхуос таһагьаһын тизийини толорон Ааллаах Үүнгө 11 төгүл сыццан, азтгаах хаамы-ылаах буула куоһаммыта, бөөхүлэ акка ситтэрбөт гына бараа.

Поты итгив барьтган нэгэ
сыйдхан эрэл санаанап сэлжитан,
дарьтган ыһыктыбажкан,
улууһун ыһаарып икки төгүл
киргэттэ, бар дьонун үөртэ. Он-
ноорр батырарын Ньурба кур-
дук улахан улуу ыһаарып баста-
ан "үчүтүл ыһаат эбит" дигэн
хайран кэлбитэ. Бу биһирдиги
биһирди сылдан сүүрдэр, ыста-
наларар, сүктэрэр-көтөктөрөр
"Куданса оонньуулар",
тыһымыччанан харах кэтээн
олордоһуна ыһтыһалар. Манна
ханык да албыннаһын кыйан
оһуһуллубет. Дьэ, ити иһин
"Дыгын оонньууларын" албах
төгүлүгүз кыйыһылаахтара
Николай Дьяконов, Иван Бело-
дубской саха оһук националь-
най геройдарынан, эээн туттуу-
ларынан, ыччаты спортта угуу-
ар сүдүстэриһин буолуулар.
Массына, трактор эгин
сүбүлүгэ улахан бүтүбүтэ. Бар

дьону үөрдүү, сүргэлэрин көтөтүү, спортка, хамсаһыта көбүтүү улахан оруолу ылар. Саха бастыг ыччата спортунаа үгүмнаахтык дьарыктанан бил- диллэх спортменнары сол- буян иһиэхтээх.

[illegible]

Собизисий кэм сарана чуралчылар брендэбит "үлэлэнт оройун" диян эте. Билигин итинэн "Спортивный Чурагчы" дияни киэн тутта эби: ааттылабыт. Эниети "Манчаары оонньууларылар" бу икки күчүрбүтүн көрдөрөр тыша дыһанырбыт, үлэлэтэртэб-хамсаатарабыт, тыгша-еске, кулгурага байабыт, тыгша тартынан тийдэрбэт-ол буолуу этэ Чурагчы бүтүгүлүн аата-суула, чинэа-мааныла, ииники кээкира.

С. Г. СТАРОСТИН

"Грандэнский клубин" бэлтгэ хайлаагана, нэһилвизэ
бичуоттах олохтооно.

Хоту көһөрүллүү 70 сылыгар

ЫЧЧАККЫТ БИЛЭРИН ТУЬУГАР КЫЪАЛЛЫН

Үлдэхон кэлбиг кэмээрбиг сүрүн сыалынан көһөрүллүү кастыгылаахтара баар кэмээрбиг багтана ахтыларына, хаартыскаларына уопша көһүүгө сыһыаннаах экспонаттары хомуйуу этэ. Сордохон-сордохон 1081 кинигегэн 6, 5 тыһыынча кыргыт хаартысканы, 500-чөөк экспонаты хомуйдубут. Төр-сордохон-сордохон дигэн эшпийин бйһаардахтына, сорох дьонго хастына эмэ сурук ыла сапатыбыт, туох да суох. Сорохтору бйһам кыргыт карустэхпинэ, оннооһор иккитинэ да сырыгтахтына, дьэ, барытын онорон хайан да ымытык буолан хаалаллар, сир бириг суох.

Бидний бастахыг салбылтайр 2000 сурууу ыгыншилтай. Оноо суулга бигэрэр үтүс дон гута матарыгбааларын ыгтаалайыгтара, өсөө кэлин ситгэрэн эбэн бигэрбигтара. Онон кинил матарыгбаалара толору, кини наадтар хамнак бигэрэр бигэрүүсугтар ситгери эгнүүлэ бигэр буолан тахсыбэт кини гээргэ кинитэлээтэлэр. Алы 50-60 ыгынсан кинируулар тусгарын үрөтээтээтэлэр, чинчигээччилэр наар докумуннарылан, ахтыларыннан эрэгтүүлээхтара. Ол кини маты-

Хоту күүс өтүүнн көһөрүлдүүтө салдыбыттар кэмпибиги-
гэр хаалларар биңир суол бэлэбигинни Көһөрүлдүүтө аваллаах
мүзейбигт үөһө кини матырыбналар боволлар.

рыбачиларыгын характерт харачын курдук харыктын сатыыбыт, ороонун кустуукалан арханыка туттардыбыт, үт харачы буллахытына салыа бөгөрөт туттаран ийиэхтэ. Ордук билигин баар кыра өрү сыдан коһорүдүбүттөр билин туту да өйдөөбүтүт, суруйарбыт суох дөһө көбүөлөлөр. Ити сыһаа толкуй. Саатар хаһпыс колхоһу ээгэти коһорүдүн, хайа оройуонна сыһаабыккатын, дөһөтүт туту көпсөөлөрүн, кэлэн баран үөрүһүн, үлээһин, өрү-уруу, уода, кэһи суруйара үтүс буолалар. Хаһа, кэһи туох да докумун хаһабаатарына, ыччактаргыт, сизээрэгит көрдөөхтөрүнү туох да суох буоларына куһаран буолуо суоһу дуо? Ондокор билиһин мээхэ күп айыа көрүгэ эбөлөрүн, эһэлэрин быйталанан телефон бөгөтө Итин сэмэ өйдөөт, ыччакыт билиһин туһулар кыһаллыа дүһ көрдөөбүн.

Музей дим экспонаттары
көрдөрө-көрдөрө кэпсээһин.
Онун экспонаттары кэпсиргэр
бирэбит хаһаайынын туһунан

сүрдэтан ваһарын. Бэлһэрһын А.П. Мункалов көрсөт, дуоспурунаан көпсөтэ. Кини көһөрүлүүтэ сүлдэтан эрэй-буруй бодоту көрсөн баран, музейтэ олох да аата ааттамат бэлһэрһиналарын (экспоната суогунаан) билэртэй уонна ону хайаан да көһөрүөхтөөзүн туһунан аһаан эттэ. Ити онноор А.П. Мункалов курулук төрүкү сөлөһтө суох киди суолта билэртэ улахан бэрт буолан, сатаа бэлһэрһаһа гына сүлдэтарын эттэ.

Көһөрүлүү 60 сыялар трийер жанасына келгенге ээ. Ичкилери бирди онгогу отторот, музгеа болжолулар: тууунан собулган баран, быланайытар килер-бөөс хаалан хаалыта. Оку болжолу: быланга килер-бөөс хаалан. Очюро хас бирди ичкилери анал элери турурулан, бу ичкилери хан-лык килер-бөөс көһөрүлүүгө көстөн турура ээ.

Дмитрий ЧЕЧЕБУТОВ,
координатор музейной
торготекущей

Үтүө холобур

СИЭРДЭЭХ БЫНЬЫ

Бу дэгл бам мийн 7 күнүтэр 4 чаас 30 мин эмис-
кэ үрдүк күүрүүлэх уот ли-
нията (Коркин уулусса 6
нүмэрдэх дээтэн музей
дээтэн албуорун тилэри)
быһа ыстанан, сэттээххэ
уот сааһыран, албуор иста-
рин корийа куустэх уот си-
энкирэн барыта. Бу кэмэ
тимуровскай кэмэ калбит
мизин уол Коля Коркин (8-
"а" кылаас), Дима Варбасы-
тов (8-с "а" кылаас) баста-
нан суурэн калбиттэра. Ал-
буору быһынан, үрдүнэ
сүүр сымдан икки баалы-
най, биір уһаат ууну суһал-
лык кутан, Коркин 6
нүмэрдэх дээтэн музей
баар-суох музейыт улахан
албуоругар баһаар туруох-
тааһын өрүһүйдүлэр.

Кириллэр төрөшпүттэригэр: Коля дыно - Феодосий Егоровна, Николай Алексеевич Коркиннарда, Дима ийитигэр - Акулина Васильевна Барбасьевага, ийгээччилэригэр - Мария Прокоскина Сылсаятынага, 8-с "а" кылаас салайааччыгыгар - Евгения Ивановна Пономаренкага манньк соһучу түтүнгэ суһалык көмүр кэлэ охсор патриоттуу санаалаах оҕолору ийитигэрин иһин барда махтал тылларын тиэрдибит.

Бээгийн 2-3 күнээр гэр
күүстэх талтан ут про
дын хас да утаа үнүс тегүл
Музей дийзигэр дылы бына
ыстанан түспүтүгэр, эмнэ
уот ерө туран эрдэнэ ута
ры уулуссаа олорор 2 уоп

сай Коржин уулусаа 1-кн
уолна 3-үс нүмэрдээх днз-
лэр олхтоохторо бнэдэрвэ
уулаах, тнмнр күрдьхтээх
сүүрэн тахсан умулларды-
лар.

Үтүө санааларын ийин
киилэргэ барҕа махтал буо-
лукхун! Иниитигэр дьол
суола арылыннын! Дом!

Итнэжиг хэлсэн тууш уотган баялхыг эцэрээ (начальник П.П.Макаров) суурбүт-көшпүт уялаттар Коля Коркин, Дима Бархасовы, кылдас нэгэччига Мария Прокосьевна Сыко-литинаны, кылдас саллааччыга Евгений Ивановича Пономареваны сөггөөх нагара-дага түһэриэ дийн эрөнгий

Е. И. ОСИПОВА
ЧРОСМО учуутала, СР
үөрөдүрлүктүн туйгуна

ҮЙЭЛЭРГЭ МАХТАЛ БУОЛУОХТУН

1942 сүүлэххэ Чурагны оройу-
онун 41 колхуона хоту
ноёрүдлүбүтэ. "Дыла-уот барыта
бэлэм, солтуурда эрэ ылынг, убаһа сада
куйбахтаах, адаа сада соболоох үтүө
дойдута барарыг", -дизбиттэрэ.

Мин уонча саастаах, иезис кылааны бүтүргүт өр элим. Маддыкши нэһилиэгиттэн Ленин аатынан, "Кыйыш сис" колхозтар барбыттар. "Киров" пароходка ыта сивиллэн Арыйлаах бээрээр түһэрнэхтөөхтөрүн билбөөк, Саңгара аһары көтүтөн Таас Тумустан төһөн, Арыылаахха төттүр арыан сүкөкөбиттэр. Хаар кыдыаммын тураар. Олохтооктор дьыа-уот бэлэмнэхтөөрүр бэһиэх кэлбититтэн олох сага билбэттэр. Бирөөмүз иезис хоммууту көшпөттөн биэр ыһды өлөрүн аһаппытара. Колл арыылыттарытар маныбыт сыйаһын түһүөн, бэйэбит сатылаан суула-аһа суох, түрүкүмүн тулар дуулаһаах сирини аһаппабыппыт. Мин үөрүгү саастаах өрлөк дуулаттан төбөбүт эрэ көкүрүмүзүөчүрө.

Усгча бэлд Турваахтах дин сэргэ мөмүлүк олохтоох, түлүнүгэ улаһа суох, муһунустара алдыманы быраһылыбыт баһарыпта олхостообуттара. Сорохторбутун Бүк дик өтөхкө иллиттэрэ. Бары саба түлүн оһон-манан хайан, муус түлүнүгэ ууран, мөмүлүк олоһу түлүнүгэ күһүстэри оттон, уоһуһах ууран салһан тон маһы маһан олхоту түн оһостубутт.

Учугууалдарыбыз Василий Егорович, Мария Ивановна, Алексей Егорович Колмогоровтар, Троян, Назар Харлампьевич Дьяковтар олук үчүтүйдүк, билигин бизиригиз кышкылан-мүйүнүн үрөттөлгөдү. Келин Дмитрий Петрович Назарев келбеге. Окуучуларыбыз салтыны балдары тууган ийлеринишпей көзөбөтү. Жашылыңар 7 кылаастах окуучулар булду. Ачпаңар нәбилеңизди Мирноң аттастан колхозх суучулу Ишкенктей Ишкенктейевич Собакоң биар буолан абыраабыга. Үрөхтөзх буолан "Рыбтрест" нуучуцаларын кытары келестен дьоммук үтүтүк, бөртөз тингитиңириң аска аттастан уруу тымалыңын ошпөдөбүтө.

1943 сылтаажаа үлэни кыһар дыммутун арарыа ылбытара. Он бултаан-астаан, балыктаан аһыллылар суох оһолор, дыахталлар, эмэ-эхситтэр, ороһомттор эрэ хаабылпыт. Хайдах буһуурбэтын бииһэс муна-тэһэ оһордохтута, Нам оройуна райсоветын председатели

Алексей Егорович Аргунов кэлэн дойдутугар ытырбыта Көлө ыыстатан Маймада нэһилиэгэр Майковскай аатынан колхозка нөһөрөн ылан холбообуттара. Вера Сотникова, Татьяна Маркова, Февронья Ходулова, о. д. а. ынан ыыстыабыттара, Мария Попова фермага субэкриссийдо-бита Константин Собакин, Василий Петров, Дмитрий Марков, Егор Собакин, о. д. а. колхозос туруу үлэһиттэрэ этилэр. Ордул огуруот үүһүрүөтүгэр, ныйраы көрүүтүгэр көмөлөһөбүт, согустан бурудук кустааха хомуйарбын. Мин от үлэһитэр огустан бырактаран салгыы ынаһан үлэ-хөбөнө огуруот, онтон хонуу ырыттарынан сүрүкүстүгүн салдыабытым (орунньоттор үөрэр суох этилэр). Кэлэн Хатырык нэһилиэгин "Победа" колхозугар сүөгүттэабыт.

Айылыра мускуйан-таскытан үлэргэ үөрөһүт, барыны бары сатыыр, толлон турбат Чурапты дэһэун хаһна даҕаны, кэм даҕаны сирбэт этилэр. Холобура, ат охсорунан от оҥастарылы үчүтэй көрдөрүүлэрин иһин: Тарас Гоголев, Роман Слепцов республика бочуотун дуокарытгар тахсыбытара. Н. Н. Аммосов (Торуойан) илбэлээн күн айыа бөөрдүн төктөр сирин охсоро. Күннэ мас ууна этэ, Маймаҕа, Хатырыкка, Намка маастардаан туттарбыт дэлэтэ элбэх.

Нам амарах дундгар-сэргэтгэгч бийнх мэхтэй бэлт мунгура суух. Ийнхү тэрвэбүт дайду ооготон үлэжэж хамсан, днээ-уот төрхөн олохсуй-булпут. Анна Аммохова жамбайнер аагынан бидлибтэ, кэлин "Саха бул" тэргитэр бухалтеркын үлэжэбтэ. Микхил Собакин республика бидлэр туттаачы буулбтэ, орденынан нагаравад шилжытэ. Елена Маркова үүрер калуохын үрөтөөтэ-иниинэ ситгэһилэхтэ; үлэжэбтэ, "учууталлар учууталлара" үрлүк аагы зыбтэ. Николай Марков-Нам сэлээнньэтин бочуоттаах олохтоор Итхэнэ ситгэһилэх Чу-галакы дэлгэр зыбхот.

Күннэхэ үтүмү онорбут үтүктөр барар" дэснэр. Бичигтарбыт төрүттэрэ олохсуйбут сирдэрнэр удыур утумун салгыахтара, үлэһит үтүөтэ, майгылаах маньыла, эйерэ-сайаас дээн сөргө буһа туруохтара дээн эрэнэбин.

М. С. ФЕОКТИСТОВА,
кафедруу кыттыылаары
"Кылым сис" колхоз чыгышы.
